

Durum Deęerlendirmesi

Netanyahu'nun Holokost Algısını Deęiřtirme Giriřimi ve Filistin Milli Hareketi Lideri Emin El-Hüseyini

Aralık 2023 | 18

**Mehmet Yılmazata
Hasan Fidan**

Association of Researchers
On the Middle East and Africa

جمعية دراسات الشرق الأوسط و أفريقيا

www.ordaf.org

Özet

Bu çalışma İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'nun "Hitler rejimi tarafından Yahudilere karşı işlenen ve "Holokost" olarak bilinen sistematik imha siyasetinde, Kudüs Müftüsü Hacı Emin El-Hüseyni'nin merkezi bir rol oynadığı" iddiasını tarihi verilerle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Nazi Almanyasında Yahudilere karşı bir devlet politikası olarak işlenen Holokost cinayetleri ile Emin El-Hüseyni arasında bağlantı olup olmadığı ele alınırken, Nazi iktidarının genel Ortadoğu ve İslam politikası da tartışılacaktır. Emin El-Hüseyni'nin temsil ettiği Filistin ulusal hareketinin çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla Nazi Almanyası ile yaptığı işbirliğinin hangi düzeyde gerçekleştiği ve gerçekleşmenin bugün İsrail Başbakanı Netanyahu'nun iddiaları ile ne derece örtüştüğü değerlendirilecektir.

Giriş

İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu 2015 tarihli Dünya Siyonist Kongresinde 2. Dünya Savaşı esnasında Nazi Almanyası tarafından gerçekleştirilen Yahudi Holokostunun (Soykırım) ortaya çıkmasının fikri nedeni olarak Filistin ve Arap milli hareketinin başında yer alan Kudüs Başmüftüsü Hacı Emin El-Hüseyni'yi göstermiştir.¹ Hem İsrail muhalefeti hem de ülkede ve dünyada Holokost'u araştıran birçok bilim insanı bu iddiayı tepkiyle karşılamıştır (Litvak, 2016: 459-464). Netanyahu'nun bu iddiası Nazi Almanyası'nın Holokost'taki tarihsel sorumluluğunu hafifletmesi sebebi ile önemli yankılar uyandırmıştır. Yine Litvak'ın belirttiği gibi, bu iddia sonrası Almanya Başbakanı Angela Merkel açıklama yapma ihtiyacı hissetmiş ve "Holokost'taki tarihsel sorumluluğumuzun farkındayız" demiştir.² Çünkü Almanya, Holokost'taki tarihsel sorumluluğunu İsrail ile karşılıklı ilişkilerinde devlet politikası olarak kabul etmiştir. Orta Doğu ve Filistin meselesinde ortaya çıkan itilaflarda bile bu özel durumuna atıfta bulunmak istemiştir. Her ne kadar karşılıklı ilişkileri sorumluluklardan uzak olmamış ise de Başbakan Merkel, bu ifade ile Netanyahu'nun güncel siyasi polemik söylemlerine karşı rahatsızlığını dile getirmiştir (Hagemann, 2019: 411-428).

Bu makalede, Netanyahu'nun Holokostun yaşanmasından Filistin milli hareketi lideri El-Hüseyni'nin sorumlu olduğu iddiası değerlendirilecektir. Netanyahu'nun iddiaları, tarihsel verilerin çarpıtılarak güncel politik siyasette kullanılması gibi bir amaç taşıyıp taşımadığı analiz edilecektir. Bu çerçevede; Nazi Almanyası'nın Yahudilere karşı devlet politikası, 2. Dünya Savaşı esnasındaki İslam politikası ve El-Hüseyni'nin Alman politikasını etkilemeye dönüm faaliyetleri ele alınacaktır.

Netanyahu'nun iddiasına göre; Hitler'in El Hüseyni ile buluşmadan evvel Yahudi halkını top yekün yok etme gibi bir planı yoktu, sadece Yahudileri Alman yaşam alanının dışına göndermeyi planlamıştı. Nazileri bu fikirden vazgeçiren ve yok etme planının gerçekleşmesine neden olan Kudüs Müftüsü El-Hüseyni olmuştu. Aynı konuşmada Netanyahu 1920'de büyük babasının da öldürüldüğü, Filistin'de yaşayan Yahudilere karşı

¹ ("He flew to Berlin. Hitler didn't want to exterminate the Jews at the time, he wanted to expel the Jews. And Haj Amin al-Husseini went to Hitler and said, "If you expel them, they'll all come here." "So what should I do with them?" he asked. He said, "Burn them." And he was sought in, during the Nuremberg trials for prosecution.") (PM Netanyahu's Speech at the 37th Zionist Congress

² (<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/21/germany-refuses-accept-binjamin-netanyahu-claim-adolf-hitler-holocaust>) DOA:04.12.2023

yapılan saldırının El-Hüseyni tarafından kışkırtıldığını ve müftünün birçok saldırının (1921,1929) düzenleyicisi olduğunu iddia etmiştir (PM Netanyahu's Speech).

İddiaların merkezinde yer alan Hacı Emin El-Hüseyni, Filistin bölgesinin ileri gelen ailelerinden birine mensup din adamıdır ve 1. Dünya Savaşında Osmanlı ordusunda yedek subaylık yapmıştır. Savaş sonrasında İngiliz mandater bölgesi olan Filistin'de önemli bir demografik değişim süreci başlarken, aynı dönemde El-Hüseyni'nin işgal karşıtı düşünceleri kendisini sistemli çalışmalar yapma konusunda önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Siyonist ulusal idealleri uğruna bölgeye gelen Yahudi göçmenler sebebiyle bölgede yaşayan Filistinli Araplar ile İngiliz yönetimi ve onların himayesinde getirilen göçmenler arasında gerilim ve çatışmalar patlak vermiştir (DellaPergola, 2003: 3-68). Aynı sıralarda El-Hüseyni, İngiliz mandater yönetimi tarafından "büyük müftü" (el-müfti el-ekber) sıfatıyla Kudüs müftüsü olarak atanmıştır. Bu atama ile birlikte El-Hüseyni hem Filistin hem de Mısır, Irak ve diğer coğrafyalarda yaşayan Arap toplumu üzerinde etki kurmaya başlamıştır. İngilizler ise El-Hüseyni'nin kısa sürede İngiliz yönetimine ve Filistin'e yapılan Yahudi göçüne muhalefetin liderliğini üstleneceğini düşünmemişlerdir (Motadel, 2014: 86).

1933'te Nazilerin Yahudi karşıtı bir ideoloji ile Almanya'da iktidara gelmesi ve İtalya ile birlikte Akdeniz'de aktif bir politika benimsemesi, Arap milliyetçi hareketinin İngiltere ve Siyonist harekete karşı Almanya ve İtalya'nın desteğini alma konusunda itici bir unsur olmuştur (Schmidt, 2002: 189). El-Hüseyni bu faaliyet ve bağlantılarla Filistin'i işgali altında bulunduran İngiltere'nin ve dolayısıyla Siyonizmin bölgesel hedeflerini önlemeyi amaçlamıştır. İngiltere ve Siyonistlerle çatışma içerisinde birçok faaliyet gerçekleştiren El-Hüseyni, 1936 ayaklanmasından sonra aranmaya başlanan bir suçlu durumuna düşünce 1937 sonbaharında Lübnan'a geçmek zorunda kalmıştır. Sonrasında Irak'a ve Irak'ta Alman yanlısı darbenin başarısız olması nedeniyle Tahran'a gitmiştir. 1941 sonbaharında Müttefik devletler İran'a saldırınca, Türkiye üzerinden İtalya'ya geçmiş ve nihayetinde 6 Kasım 1941'de bir Alman uçağı ile Berlin'e gitmiştir (Motadel, 2014: 86).

Alman yetkililer ise, İkinci Dünya Savaşı'nın tüm şiddetiyle sürdüğü bir dönemde jeostratejik hedefler doğrultusunda Araplarla işbirliğini uygun görmüş ve kendilerince bir 'İslam' politikasını uygulamaya koymuşlardı. Bu maksatla Nazi Almanyası, Arap İslamcı liderler Şekib Arslan ve El-Hüseyni gibi nüfuzlu şahsiyetlerle işbirliği içinde olarak Mısır'dan Hindistan'a kadar uzanan coğrafyada İngiltere, Fransa ve Sovyet Rusya'nın nüfuz alanlarını oluşturan ülkelerde karışıklıklar çıkarma stratejisini benimsemiştir. Belirtilmelidir ki, Almanya benzer bir yaklaşımı Birinci Dünya savaşı esnasında da yürütmeye çalışmış ve bu konuda tecrübe edinmiş belirli bürokrat ve akademisyenlerden istifade etmiştir (Schwanitz, 2004: 28-59). İşgalcilerden kurtulma konusunda kendine güç dengesi sağlayacak partner arayan Arap milli hareketleri de, ortak düşman olarak gördükleri ülkelere karşı Almanlarla işbirliği yapmayı avantaj olarak değerlendirmişti (Motadel, 2014: 32).

2. Dünya Savaşı öncesi Avrupa'daki güç rekabeti, Ortadoğu'nun farklı bölgelerindeki kargaşa ve çekişmelerde de kendini göstermiştir. Örneğin, Nazi Almanyası İngiltere ve Fransa'nın bölgedeki gücünü zayıflatabilmek için Irak'ta Raşit El-Ceylani isyanını teşvik etmiş ve İngiliz yanlısı yönetime karşı başarısız bir askeri darbe teşebbüsüne

kalkışmıştı (Nicosia, 2015: 163). El-Hüseyin gibi Arap milliyetçileri de bu tarihsel konjunktürde Almanya'nın desteğini sağlayabilmek için Nazi'lerin bölgesel söylemine yakınlaşmış ve desteğini almayı amaçlamıştır.

Nazizm ve Holokost

Nazi ideolojisi “faşist” olarak adlandırılan ideolojilerin içerisinde kendine has bir konuma sahip olmuştur. Arap dünyasını da etkileyen ve Nazi siyaset felsefesine derin etki yapan İtalyan faşizmi, Eski Roma tarihini yorumlayarak, güçlü devlet, otoriter lider, korporatist iktisat modeli çerçevesinde organize edilmiştir (Mussolini, 1940: 102). Nasyonal Sosyalist ideoloji ise “ırk” ile “bilimsel-modern antisemitizm/Yahudi karşıtlığı” unsurlarını en önemli umde olarak benimsemiştir. Bizzat Adolf Hitler ve Alfred Rosenberg gibi ideologlar tarafından geliştirilen Nasyonal-Sosyalist ideoloji, kitlelere kolektif bir şuur atfedip, halkın karakterini Sosyal Darwinist ırk hatları çerçevesinde izah etmeyi çalışmıştır. Komünizmi bir “Yahudi ideolojisi” olarak değerlendiren Hitler, bu suretle en büyük hasımlarını tek bir unsur olarak göstermeye çalışmıştır (Becker ve Bongartz, 2011: 82). Hitler, kimi Alman milliyetçi çevreler tarafından savunulan, Alman halkına toprak kazandırma mutlak ihtiyacını siyasetinin merkezine koymuştur. Hitler bu jeopolitik hedeflerini Doğu Avrupa ve Avrasya coğrafyasına göre planlamıştır (Petersen, 2011: 24). Bundan dolayı Ortadoğu ve Arap dünyası Nasyonal Sosyalist ideoloji için ehemmiyet taşımadığı gibi, 2. Dünya Savaşı'nın patlamasından sonra dahi stratejik açıdan “periferi” konumunda bulunmuştur. Bölgeye yönelik bütün propaganda faaliyetleri de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

İrk kavramını, ilk başta Fransız düşünürü Gobineau ve İngiliz düşünürü Chamberlain'in düşünceleri doğrultusunda, “Yüce Ari/Aryen Irkı” çerçevesinde tanımlayan Nasyonal Sosyalizm, beyaz ırkının üstünlüğü çerçevesinde hareket etmiştir (Young, 1968: 306). Sonrasında kimlerin beyaz olarak değerlendirip değerlendirilmeyeceği sorunsalı, siyasi çıkarları önceleyen daha geniş bir bakış açısı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Hintliler, Farsiler, Türkler ve Araplar beyaz veya eşdeğer ırkların potasına dahil edilmiştir (B Arch R 43 2, 1936). Ancak Yahudilik, Naziler için baştan itibaren düşman figürü olarak daha ağır ideolojik saldırı ve yaptırımlara maruz kalmıştır. Hitler'in iktidara geliştikten sonra ilk önce Yahudi dükkânlarına karşı boykot olarak başlatılan kampanya, Nisan 1933 yılında memur olma şartını sadece Alman ırkına mensup olanlara özel bir şarta bağlanmasıyla dozunu artırmıştır. Bu suretle muharip ve gaziler hariç Yahudilerin memuriyet hakkı ellerinden alınmıştır. 1935 yılında ise Alman ırkına mensuplarının Yahudilerle evlenme yasağı yürürlüğe girmiştir (Wrobel, 1983: 349-374).

Yahudilerin men edildikleri mesleklerin sayısı giderek artış gösterirken, özel mülkiyetlerine baskıyla el konulmaya başlanmıştır. 1938 yılında meydana gelen Yahudi karşıtı yağma olayları (Reichskristallnacht) Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) tarafından organize edilmiş ve Yahudilere ait sermayenin kanun zoruyla veya dolaylı olarak el değiştirmesi hız kazanmıştır (Nietzel, 2009: 561-613). İlk başta Nazilere muhalif siyasi kesimlere karşı kurulan ve hukuktan yoksun olan toplama kamplarına atılan Yahudilerin sayısı kademe kademe artmıştır. Bu bağlamda “Yahudi” olarak tasnif edilen kişiler hukuki olarak vatandaş haklarından mahrum bırakılırken, Alman vatandaşlığın-

dan çıkartılma sayısı da artmıştır. Her ne kadar bu dışlama hareketi henüz fiziki imha karakterine taşımamış ise de vatandaş kavramının dışına bırakılan Yahudilere karşı sistematik ve organize kıyım politikasına zemin hazırlanmıştır (Jasch, 2010: 217-271).

Belirtilmelidir ki, bu süreçte Siyonist ideoloji Alman Yahudilerin çoğu tarafından henüz benimsenmemiştir ve kimlik olarak Alman hissiyatı daha baskın görünmektedir. Ancak yaptırımlar ve uygulanan ayrımcı politikalar özellikle genç Alman Yahudileri arasında Siyonist ideolojiyi daha cazip hale getirmiştir (Nicosia ve Hanta, 2012: 197). Buna rağmen zannedilenin aksine bu dönemde dahi, potansiyel göçmenlerin öncelikli hedefleri Filistin'den ziyade Kuzey ve Güney Amerika veya İngiltere olmuştur. Bu durumda fiilen yurt dışına göç edebilme imkânı genellikle maddi veya garantörlük şartına bağlı olan vize tahsisine tabii olduğundan top yekûn göç etme eğilimi henüz söz konusu değildir (Böhm, 1994: 81-88).

Bir tarafta Holokost sonrası Alman-Yahudi ilişkilerini önemsemekle birlikte diğer tarafta Filistinlilerin haklarına sempatiyle yaklaşan Alman Şarkiyat profesörü Schölch, Nazi-Siyonizm ve Nazi-Arap ilişkilerindeki ikircikli duruma dikkat çekmiştir. Schölch'e göre; Nazi rejimi bir tarafta Yahudi nüfusunu Almanya dışına itmek için Filistin'e göç sürecini destekleyip bazı Siyonist gruplarla temasını muhafaza ederken, diğer tarafta Filistin'deki göç karşıtı Arap gruplara destek vermiştir (Schölch, 1982: 646-674). Bu bariz 'yaman çelişki' Nazi Almanyası'nın El-Hüseyni ile çıkar bazlı ilişkisini izah etmek için önemli verilerden biri sayılabilir. Yine Schölch'e göre, tam da bu nedenle, hem Siyonistler ve hem de Araplar savaş sonrasında birbirlerini "Nazizm ile işbirliği" yapmakla suçlamışlardır. 1933-1939 yılları arasında sadece 50.000 civarında Alman Yahudisi Filistin topraklarına göç etmiştir. Rakamın göreceli olarak düşük olmasının en önemli nedeni, bu dönemde Filistin topraklarının idaresini elinde tutan İngiltere'nin göç sınırlandırılmalarıdır.

İkinci Dünya Savaşının patlak vermesiyle, Nazilerin Yahudilere karşı yaptırım siyaseti radikallik kazanmış, üstelik Almanların yayılmacı politikası sebebiyle kendi topraklarından başka Avrupa ülkelerindeki Yahudi nüfusu da Nazi politikasının merceğine girmiştir (Brakel, 208: 94). Başlangıçta göç ettirme politikası yerine Doğu Avrupa'daki Yahudileri sürgüne tabi tutma, çalışma kamplarına gönderme veya kimi zamanlarda işgal edilen topraklarda yaşayan yerli halkın desteğiyle, doğrudan infaz etme yöntemine başvurulmuştur (Himka, 2011: 209-243). Yahudilerden başka gruplara karşı da Almanlar ve yerel işbirlikçilerle tatbik edilen imha politikası "Holokost" veya "Şoa" başlarda Nazi iktidarının talimatıyla yerel birimlerince takip edilen bir politika iken daha sonra merkezden koordine edilen sistematik bir hal almıştır (Browning, 2003: 57). Büyük bir gizlilikle uygulanan bu yöntemle; planlama aşamasında Yahudilerin efektif metotlarla sistematik olarak tespiti, tevkifi, kullanımı ve imhası sürekli olarak geliştirilmiştir. Nazi ordusunun 1939'da gerçekleşen Polonya işgalini müteakip Yahudilerin belli başlı mahallelerde (gettolar) ikameti mecbur kılınmıştır (Browning, 2003: 174).

1941 yılında başlatılan Rusya saldırısı esnasında bu politika daha da ilerlemiştir. Tarihsel olarak her ne kadar Adolf Hitler imzalı yazılı "imha emri" henüz tespit edilmemiş ise de, 20 Ocak 1942 tarihinde Berlin yakınındaki Wannsee'de yapılan bir çalışma toplantısı Holokost için delil olmuştur (Browning, 2003: 587). Holokost bütün yoğunluğuyla konferanstan evvel bile başlamış olsa da, bu konferans ile daha sistematik hale gelmiştir

(Milner, 2016: 7-33). Alman ordusundan ayrı olarak, Nazilerce kurulan ve iç güvenlikten de sorumlu SS teşkilatı ile Bakanlar arasında yapılan gizli bir toplantıda Holokost'un sistematik icrası ve kurumlar arası işbirliği net bir şekilde ele alınmıştır. Bu toplantı, Holokost'un Alman devlet yöneticileri tarafından, herhangi bir dış etken olmaksızın gizli, sistematik ve hedefe yönelik planladığının ispatı olarak değerlendirilmektedir. Avrupa'daki Yahudi nüfusunun (55 bin Türk Yahudisi dahil) sürgüne ve imha kamplarına gönderilmesinin bütün lojistik detayları ve devlet kurumlarına düşen sorumluluk alanları kusursuz bir şekilde bu toplantıda belirlenmiştir. Konferans protokolü Holokostun sistematığı açısından ehemmiyet taşımaktadır (Browning, 2003: 590).

Yahudilere karşı yapılan yaptırımların boyutu her ne kadar gizli tutulmaya çalışılmış ise de başta Hitler olmak üzere, Alman üst düzey yöneticilerin bu tür bir plandan bihaber olmaları düşünülemezdi. Yahudilerin gettolara ve kamplara gönderilme işlemleri ve kamp dışı toplu infazlar SS başkumandanı Himmler'in emri altında faaliyet yürüten birliklerce (Einsatzgruppen) yapılmıştır (Botwinick, 2016: 169).

Toplama kampları sadece Yahudiler için değil, muhalif veya ağır suçlu Almanlara, işgal bölgelerde siyasi aktivitelere karışan veya isyana kalkışan kişilere ve diğer gruplara da kurulmuştur. Bunlar arasında muhalif Polonyalılar, Sovyet vatandaşları, Çingenerler ve diğer esir grupları da bulunmaktaydı (Lasok, 1962: 355-374).

Holokost'un Nazi devlet mercilerince planladığını gösteren mühim diğer bir belge, SS başkomutanı Heinrich Himmler tarafından Posen kentinde Ekim 1943 yılında yüksek SS komuta kademesine hitaben yapılan iki konuşma olmuştur. Söz konusu konuşmalarda Himmler Yahudilerin "itlafı ve imhası" tabirlerini açıkça dile getirerek, bu mevzunun "zor ama elzem" bir mesele olduğunu, toplu imha sürecinin kesinlikle gizli tutulması gerektiğini ifade etmiştir (Browning, 2003: 560).

Holokost esnasında çoğunluğu Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde mukim altı milyon civarı Yahudinin katledildiği tahmin edilmektedir. Holokost'un hukuki boyutu ve ispatı 1946 Nürnberg Savaş Suçluları muhakemelerinden itibaren başlayarak birçok dava sürecinde gerçekleşmiştir. Bunlar arasında 1950 ve 1960'lı yıllardan bugüne kadar devam eden savaş suçu davaları (en önemlileri 1960'lı yıllardaki Auschwitz davaları olmuştur), 1961 yılındaki Kudüs'teki "Eichmann davası" gibi adli süreçler en çok ses getiren olmuştur (Lasok, 1962: 355-374).

Yukarıdaki tarihsel veriler ışığında Holokost'un önemli karakteristikleri şöyle sıralanabilir:

1. Yahudilerin imhası, Nazi Alman devlet bürokrasisi tarafından ideolojik olarak 1933 yılında itibaren temelleri atılan bir politikadır.
2. Holokost, toplu sürgün imkânı savaş sebebiyle mümkün olmayınca 1939/40 yılından itibaren toplu infazlarla başlamıştır.
3. Holokost, tamamen Nazi üst düzey mercilerince çeşitli safhalarda sistematik olarak, endüstriyel bir kıyım programı olarak planlanmış ve boyutu mümkün mertebede gizli tutulmuştur.

4. Holokost veya Naziler'in diliyle "Yahudi sorunun nihai çözümü" sosyal-Darwinist ırkçı bir karakteri taşımakla beraber, tutsakları çalıştırmak ve mallarına el koymak suretiyle modern ekonomik bir karakter taşımaktadır. Örneğin, gaz odalarına gönderilmiş insanlardan kesilen ve ağırlığı sekiz ton tutan kıl ile saç, askerlere elbise dokumak için kullanılmıştır (Duralı, 1999: 159).
5. Almanya'nın müttefikleri ve işgal edilen bölgelerin yöneticileri Holokost'a kısmen destek vermiş, kısmen de karşı çıkmışlardır.

Nazilerin İslam Politikası ve Hüseyini'nin Almanya Faaliyetleri

Nazi Almanyası, El-Hüseyini'nin 1941'de ülkeye girişini kabul ederek, ideolojik ve jeopolitik amaçlar doğrultusunda faydalanmayı hedeflemiştir. Naziler, aslında sadece Arap milli hareketi örneği üzerinden bu politikaları uygulamamış, aynı zamanda Hindistan ve Doğu Avrupa'daki milliyetçi hareketleri destekleyerek, Sovyet Rusya ve İngiltere'yi zor durumda bırakmayı amaçlamıştır.

Hitler, 28 Kasım 1941'de El-Hüseyini'yi yeni başbakanlık binasında kabul etmiştir (Mallmann/Cüppers, 2013: 8). Konuşma, ortak düşman olarak gördükleri İngilizler, Yahudiler ve Bolşevizme karşı savaşın teyit edilmesiyle sınırlı tutulmuştur (DeLuca, 1979: 125-138). El-Hüseyini, Hitler'den Arap dünyasının ve özellikle Filistin'in bağımsızlığı için yazılı bir garanti istemişse de Hitler bu talebi geçiştirmiştir. Arap ülkelerindeki Yahudileri de kapsayan "Yahudilere karşı ödünsüz savaş" stratejisi konuşmada önemli yer edinmiştir. Görüşme esnasında Hitler'in tamamen Rusya seferine odaklanması sebebi ile El-Hüseyini'nin talepleri fazla karşılık bulmamıştır. Diğer bir ifade ile El-Hüseyini Hitlerden yazılı ve sözlü olarak milli hareketi için önemli bir destek sağlayamamıştır. Bilhassa (çoğu savaş esirlerinden alınan) ve Almanların kontrolünde bulunan, meşhur Ostlegionen'e muadil kurulan "Arap Eğitim Birliği/Eğitim Alayı" (Deutsch-Arabische Lehrabteilung) El-Hüseyini'nin umduğu kadar propaganda ve cazibe açısından ağırlık kazanamamıştır. Üstelik, Hüseyini'nin kontrolü bu bağlamda sınırlı olmuştur (Nicosia, 2015: 235).

El-Hüseyini kendini, tüm Arap milli hareketinin lideri olarak kabul ettirmeye çalışmış olsa da, bu konuda Iraklı rakibi El-Ceylani ile rekabet etmek zorunda kalmıştır. Alman tarafı ise bu konuda kesin bir karar vermekten imtina etmiştir (Nicosia, 2015: 210). Sonraki yıllarda da Alman ve İtalyan üst düzey yöneticilerle görüşen ve taleplerini ileten El-Hüseyini'nin yalnızca Araplardan müteşekkil bir birliğin kuruluşu talebi karşılanmıştır. Carpi, onun bir nevi marjinal bir konumda kaldığını belirtmektedir (Carpi, 2008: 101-131).

El-Hüseyini'nin 1943 yılında Hitler ile tekrar görüşme isteği de kabul görmemiştir (Motadel, 2014: 87-88). Bununla birlikte El-Hüseyini'nin dini kimliği savaş sahasında Naziler tarafından propaganda amacıyla kullanılmıştır. İlk olarak, Almanya ile Balkanlarda savaş halinde olan Titocu partizan birliklerine karşı Avrupa'daki Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı Balkanlarda İslam unsurundan askeri kaynak elde etmek üzere faaliyet göstermiştir (Jalimam, 2007: 13-26). İslami bir şahsiyet olarak algılanan El-Hüseyini'nin rolü, Müslüman nüfus arasında Almanya'ya desteği teşvik etmek ve

yerel Müslüman liderlerle, din adamlarıyla ve çete liderleriyle görüşmekten ibaretti (Motadel, 2014: 341). Alman ordusu ve SS yetkilileri El-Hüseyni'nin faaliyetleri ve etkisinden çok memnun kalmışlardır. Nazi bir yetkili olan Berger'in raporuna göre, "Büyük müftünün ziyareti her bakımdan başarılı oldu. Büyük müftünün tam işleyen bir istihbarat aygıtına ve bütün Müslüman dünyada olağanüstü bir itibara sahip olduğunu tekrar kanıtladı" (Motadel, 2014: 346).

El-Hüseyni Alman savaş politikasına katkı sağlamış olsa da karar alma süreçlerinde Naziler ona yetki vermemişlerdir. Bu nedenle El-Hüseyni'nin Nazi iktidar elitleri üzerinde güç ve tesiri yok denecek kadar az olmuştur (Motadel, 2014: 495). El-Hüseyni'ye, Alman yönetimi tarafından propaganda fonksiyonu dışında bir hareket alanı tanınmamış ve siyasi etkisi sınırlı kalmıştır (Bötsch, 2009: 280-286).

El-Hüseyni'nin savaş dönemindeki Nazi/Alman ve Faşist/İtalyan yanlısı polemikleri ve Yahudi karşıtı söylemleri; ona atfedilen "Holokost iştirakçısı" ve "Holokostun fikir babası" gibi suçlama ve iddiaları haklı göstermeye yetmez (Mallmann/Cüppers, 2013: 214). El-Hüseyni'nin İsrail hükümet yetkilileri tarafından bu şekilde tanımlanması konuya farklı ve politik bir boyut kazandırmaktadır. Hüseyni'nin "Holokost ile iltisaklı" olduğu iddiasını değerlendirmek üzere mevcut literatürü ustaca izah eden ve objektif olarak kaleme alan Medoff'un makalesi aşağıdaki iddiaları ileri sürmektedir:

1. El-Hüseyni, Arap milliyetçisi ve Filistin'deki Siyonist yerleşim projesine karşı olan hareketlerin liderliğini üstlenmeye çalıştı.
2. Nazi/ Faşizm yanlısı yayınlarda bulunup, Nazilerin Antisemit retoriğini kullandı.
3. Holokost'un icrasından büyük ihtimal haberdardı, çünkü Sachsenhausen/Oranienburg toplama kampını ziyaret etmiş ve Heinrich Himmler ile buluşarak, (Yahudilere yönelik imha lojistiğini planlayan) Adolf Eichmann ile tanışmış ve hatta onlarla beraber çalışmıştı.
4. Filistin'e yönelik komando hareketi planlarında Tel Aviv'in su kaynaklarını zehirlemeye teşvik etti.
5. İşgal altındaki Yugoslavya'da savaş suçlarına karışan Alman komuta personeli hariç Boşnak Müslümanlardan müteşekkil olan bazı birlikleri ideolojik olarak destekledi.
6. 1943 yılında 20.000 Alman savaş esirleri ile değişecek 4.500 Yahudi çocuğun Filistin'e gönderilmesine hem Almanya hem de müttefik ülkeler nezdinde karşı çıkarak (imhaları muhtemel olan) Polonya'ya nakledilmelerini istedi (Medoff, 1996: 317-333).

Diğer bazı yazarlar tarafından da dile getirilen Nazilerle işbirliği ve antisemit propaganda iddiaları doğrulanabilir. Ancak, Alman devlet aygıtının tepesinde gizlice planlanan Holokost'un bütün boyutlarından Hüseyni'nin haberdar olma ihtimali çok zayıf görünmektedir. Benzer şekilde Mallmann ve Cüppers'ın, Kuzey Afrika'daki başarılı Alman harekâtına istinaden Hüseyni'yi potansiyel Holokost planlayıcısı olarak gösterme eğilimi aynı şekilde zayıf kalmaktadır (Mallmann/Cüppers, 2013: 130).

El-Hüseyni, her ne kadar Himmler ve Eichmann ile buluşmalar gerçekleşmişse de, bu görüşmeler Ortadoğu ile sınırlı kalmış, Nazi devlet adamlarının ana stratejilerin sunulduğu bir kişi olmamıştır. Toplama kamplarına ziyareti de Yahudi tezlerini desteklemeye yeterli bir sebep olarak görünmemektedir. İddiaların aksine Sachsenhausen/Oranienburg toplama kampı El-Hüseyni tarafından değil, ancak onun maiyetindeki bir kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Mallmann/Cüppers, 2013: 130). Üstelik Oranienburg kampı, bir imha kampı değil, (Kızılhaç dahil) yabancı heyetlere propaganda amacıyla gösterilen bir yerdi (Vetter, 2019: 153-193).

El-Hüseyni'nin kötü şöhretli Auschwitz kampını Himmler ile beraber ziyaret ettiği iddiası tarihsel verilerle kanıtlanmamıştır. Holokost'u mümkün mertebede gizli tutmaya çalışan Himmler'in bir yabancı şahsiyeti oraya götürme ihtimali de düşük olduğu gibi teknik açıdan faydalı olarak görünmemektedir. Konu ile ilişkili bir arşiv belgesi henüz ortaya çıkmamıştır. Kudüs'teki Nazi davasında sanık Eichmann, El-Hüseyni ile buluştuğunu, ancak kendisini tanımadığını, Filistin'de Yahudilere karşı yapılacak muhtemel operasyonlar için El-Hüseyni'nin maiyetinde bulunan üç kişiye eğitim verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Eichmann, Yahudilerin imhası fikrinin El-Hüseyni'den geldiğine dair iddiayı kendi davasında reddetmiştir (Bötsch, 2009: 280-286). İlave edilmelidir ki, Eichmann, imha gerçeğini hiç zaman inkar etmeyip, Holokost'taki rolünü prensip olarak kabul etmiş ancak kendisini bir "emir kulu" olarak savunmuştur (Haberer, 2005: 487-519).

Holokost gibi bir projede Hüseyni gibi yabancı bir "misafirin" nasıl etken olabileceği sorusu sağlam kanıtlarla ispatlanmalıdır. 4.500 Yahudi çocuğu "takas etmeyiniz" talebi, bu bağlamda en ağır iddia olarak görünmektedir (Medoff, 1996: 317-333). Şayet El-Hüseyni bunu talep etmiş ise bu davranış etik açıdan elbette uygunsuzdur ancak El-Hüseyni'nin hem Nazi hem de yabancı hükümetler nezdine karar verici ve etkileyici makamı olduğu iması, El-Hüseyni'nin marjinal rolü ile çelişmektedir (Bauer, 1977: 188-219).

El-Hüseyni'nin Filistin'deki Yahudi nüfusunu düşman olarak değerlendirildiği hakikati inkar edilmez. Ancak, bu olası eylemi sanayi bir imha yöntemi olan Holokost'un büyük kontekstinde değerlendirmek ve El-Hüseyni'yi Eichmann gibi Holocaust'u planlayan bir şahıs olarak göstermek mümkün görünmemektedir (Bauer, 1977: 188-219). Diğer taraftan Eichmann davası esnasında bir şahit tarafından verilen ifadede, El-Hüseyni'nin Eichmann üzerinde tesiri olduğu iddiası, Holokost'un önde gelen fikri önderi olduğu iddiasının kaynağı olarak görünmektedir. Bu iddia da önceden belirtildiği gibi bilimsel bir zemine sahip değildir, belgelenmemiştir (Ministry of Justice, 1992: 915). Elbette Nazi yönetimi, Filistin'i ele geçirmiş olsaydı Yahudi nüfusuna imha planlarını uygulayacaktı. Ancak yine de El-Hüseyni figürünü Holokost ekseninde etken bir aktör olarak değerlendirmek yerine, Nazi işgal rejimine destek veren Norveçli Quisling veyahut Flaman-Belçikalı Degrelle gibi işbirlikçilerle bir tutmak daha mantıklı görünmektedir (Grunert, 2012: 161-224).

Sonuç

Kudüs Müftüsü Emin El-Hüseyni'nin Siyonizm ve Yahudilik karşıtı söylem ve faaliyetlerinin temel hedefi, Siyonist militan gruplar ve İngiltere karşısında zayıf durumda olan Filistinli için, Almanya ve Mihver devletlerin desteğini sağlayarak güç dengesi oluşturmaktır. Nazi iktidarının devlet politikası olarak benimsenen ve 1930'lu yılların başında temeli atılan Holokost politikasının tarihsel veriler ve siyasi realite göz önüne alındığında El-Hüseyni tarafından biçimlendirildiğini ileri sürmek mümkün görünmemektedir. Zira Emin El-Hüseyni siyasal bakımdan Nazi Almanyası içinde hiçbir zaman güçlü bir siyasi aktör konumuna sahip olmamıştır. Naziler için Avrupalı güçlerle giriştiği savaş ortamında El-Hüseyni, onlara karşı işbirliği yaptığı ve istifade etmek istediği bir araç ve bir propaganda silahı olarak görülmüştür. Benzer şekilde El-Hüseyni için de Nazi Almanyası, tüm ideallerini paylaştığı bir dava arkadaşı olmaktan çok kendi milli idealleri gerçekleştirme konusunda gücünden istifade etmek istediği bir araç olarak konumlanmıştır.

El-Hüseyni Filistin mili davası için Almanya'nın desteğini sağlamak amacıyla Nazilere yakınlaşmaya çalışmıştır. Herf'in belirtildiği gibi, Nazizm ideolojisi ile yakın teması şüphesiz Orta Doğu coğrafyasında söz konusu ideolojinin tanıtılmasına da katkıda bulunmuştur. Ancak bu ideolojinin kitlelerce benimsendiği ve bugüne kadar örnek teşkil ettiği iddiası bir polemikten öte anlam taşımamaktadır (Herf, 2006: 32-60). Bu nedenle El-Hüseyni'yi Avrupa'nın ortasındaki Holokost'un aktif ve etken bir figürü olarak tanımlamak kesinlikle abartılı görünmektedir. Benzer tavırlar; Avrupa'daki siyasi kargaşa ve çatışma döneminde, devrin İngiliz karşıtları, Faşist parti sempatanları ve SSCB karşıtı ayrılıkçı hareketlerde de gözlenmektedir (Grunert, 2012: 161-224).

Yahudilere karşı yapılan Holokost kıyımında El-Hüseyni'nin Siyonizm düşmanlığı içerisinde bir Yahudiliği düşmanlığı olduğu da söylenebilir. Onun, İslam dini ve Almanya'nın çıkarlarını müşterek olarak gösteren ve bilhassa Komünizmi İslam karşıtı ideoloji olarak gösteren söylemleri, kanaatimizce asılsız iddialarının doğmasına vesile olmuştur. Hatta savaş sırasında kurulmasına öncülük ettiği Boşnak birlikleri içinde dahi Antisemitizm büyük çapta taraftar bulamamış ve Hüseyni'nin Almanca "İslam ve Yahudilik" (Islam und Judentum) yazıları çok da tesir yaratmamıştır (Havel, 2014: 221-243).

El-Hüseyni'nin Holokost'un planlayıcısı ve fikri kaynağı olduğu iddiaları ise, İkinci Dünya Savaşı esnasındaki bazı olayların anakronik biçimde çarpıtılarak, günümüz Filistin'inde yaşanan çekişmelerde kullanılan popülist siyasetin bir aracından başka bir şey değildir. El-Hüseyni'nin Nazi Almanyası'ndan, kendisinin asıl derdi olan, Arap ve Filistin bağımsızlığı için garantiler alma planı başarısız olmuştur. El-Hüseyni'yi anlatının merkezine yerleştirmek yerine, İslam dünyasına yönelik daha genel bir Alman politikasının parçası olarak görmek daha isabetli olacaktır. Alman yetkililer nezdindeki siyasal ve ideolojik etkisi bu seviyededir (Motadel, 2014: 90).

Kanaatimizce Netanyahu'nun; El-Hüseyni'yi Holokost'un baş aktörü ve icracısı olarak gösteren söylemi, Holokost konusunda Alman ve Nazi sorumluluğu algısını Filistin halkı üzerine kaydırarak Siyonist revizyonist emeller ve İsrail iç politikasındaki zayıf konumunun pekiştirme girişimidir. Bir diğer ifade ile Netanyahu, Filistinlileri İsrail güncel politikasının öznesi haline getirerek, dijital enformasyon çağında Nazi yön-

temlerini andıran bir algı yönetimi çabasıdır. İsrail politikasında aşırı sağda duran partilerin bundan sonraki algı yönetimi faaliyetleri bu minval üzerinde ilerleyebilir. Bu amaçların tarihsel gerçekliklerle uyumsuzluğunu ortaya koymak araştırmacıların önemli görevleri arasındadır.

Kaynaklar

Aly, G. (1995). Endlösung: Völkerverschiebung und der Mord an den europäischen Juden. , S. Fischer.

B Arch R II. (1936). 1498 b, fol. 1, Ausw. Amt Nr. 82-35. F:B. 8/4.

Becker, M. and Bongartz, S. (2011). Die weltanschaulichen Grundlagen des NSRegimes, Berlin , LIT Verlag, 2011.

Bauer, Y. (1977). Onkel Saly-Die Verhandlungen des Saly Mayer zur Rettung der Juden 1944/45. Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte, 25 (2), 188-219.

Brakel, A. (2008). Der Holocaust: Judenverfolgung und Völkermord (Deutsche Geschichte im 20. Jahrhundert Bd.. 9). Bebra Verlag.

Bötsch, G. (2009). Neues vom Mufti? Palästina und der Nationalsozialismus. Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte, 61(3), 280-286.

Botwinick, R. S. (2016). A history of the Holocaust: From ideology to annihilation. Routledge.

Browning, C. R. (2003). Die Entfesselung der " Endlösung": nationalsozialistische Judenpolitik 1939-1942. Propyläen.

Carpi, D. (1983). The Mufti of Jerusalem, Amin el-Husseini, and his diplomatic activity during world war II (October 1941-July 1943). Studies in Zionism, 4(1), 101-131.

DellaPergola, S. (2003). Demographic Trends in Israel and Palestine: Prospects and Policy Implications The American Jewish Year Book , 2003, (103), 3-68

De Luca, A. R. (1979). 'Der Grossmufti' in Berlin: the Politics of Collaboration. International Journal of Middle East Studies, 10(1), 125-138

Gilbert, M. (2015). Never again: A history of the Holocaust. Rosetta Books.

Grunert, R. (2012). Belgien: „Romanisierte Germanen “. In: Der Europagedanke westeuropäischer faschistischer Bewegungen 1940-1945. Niederländischer, belgischer und französischer Faschismus im Spannungsverhältnis zur nationalsozialistischen 'Neuordnung' Europas, 161-224, Brill Schöningh.

Haberer, E. (2005). History and justice: paradigms of the prosecution of Nazi crimes. Holocaust and Genocide Studies, 19(3), 487-519.

Hagemann, S. (2019). Distanzierte Freunde. Osteuropa, 69(9/11), 411-428.

Havel, B. (2014). Haj Amin al-Husseini: Herald of Religious Anti-Judaism in the Contemporary Islamic World. The Journal of the Middle East and Africa, 5(3), 221-243.

Heldmann, K. (2011). *Sine ira et studio: das Subjektivitätsprinzip der römischen Geschichtsschreibung und das Selbstverständnis antiker Historiker* (Vol. 139). CH Beck.

Herf, J. (2006). *Narratives of Totalitarianism: Nazism's Anti-Semitic Propaganda During World War II and the Holocaust*. *telos*, (135), 32–60.

Himka, J. P. (2011). *The Lviv pogrom of 1941: The Germans, Ukrainian nationalists, and the carnival crowd*. *Canadian Slavonic Papers*, 53(2–4), 209–243.

Jasch, H. C. (2010). *Zur Rolle der Innenverwaltung im Dritten Reich bei der Vorbereitung und Organisation des Genozids an den Europäischen Juden. Der Fall des Dr. Wilhelm Stuckart (1902–1953)*. *Die Verwaltung*, 43(2), 217–271.

Jalimam, S. (2007). *Politički Osudzenici u Kazneno-Popravnom Domu U Zenici 1945–1954. Društvena Istraživanja – Časopis Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici; Godina II (2) 13–26*

Litvak, M. (2015). *Netanyahu and the Mufti: Hajj Amin al-Husseini as Prime Instigator of the Destruction of European Jewry or Eager Accessory?*. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 9(3), 459–464.

Mallmann, K. M., & Cüppers, M. (2013). *Nazi Palestine: the plans for the extermination of the Jews in Palestine* (Vol. 8). Enigma Books.

Medoff, R. (1996). *The Mufti's Nazi years re-examined*. *Journal of Israeli History*, 17(3), 317–333

Miner, S. (2016). *Planning the Holocaust in the Middle East: Nazi Designs to Bomb Jewish Cities in Palestine*. *Jewish Political Studies Review*, 7–33.

Motadel, D. (2014). *İslam ve Naziler*, Ahmet Fethi Yıldırım (Çev.), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014

Mussolini, B. (1940). *Der Geist des Faschismus. Ein Quellenwerk. Herausgegeben und erläutert von Horst Wagenführ*, Münih, Verlag C.H. Beck.

PM Netanyahu Speech at the 37th Zionist Congress <https://www.gov.il/en/departments/news/speechcongress201015>).

Nicosia, F. R., & Hanta, K. (2012). *Zionismus und Antisemitismus im Dritten Reich* (Vol. 40). Wallstein Verlag.

Nicosia, F. R. (2015). *Nazi Germany and the Arab World*. Cambridge University Press.

Nietzel, B. (2009). *Die Vernichtung der wirtschaftlichen Existenz der deutschen Juden 1933–1945*. *Archiv für Sozialgeschichte*, 49, 561–613.

Petersen, A. (2011). *The World Island: Eurasian geopolitics and the fate of the West*, Santa Barbara (CA), Praeger Security international.

Schölch, A. (1982). *Das Dritte Reich, die zionistische Bewegung und der Palästina-Konflikt*. *Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte*, 30(4), 646–674.

Schmidt, R. F. (2002). *Die Aussenpolitik des Dritten Reiches 1933–1939*. Klett-Cotta.

Schwanitz, W. G. (2004). Max von Oppenheim und der Heilige Krieg Heilige Krieg. Zwei Denkschriften zur Revolutionierung islamischer Gebiete 1914 und 1940. Sozialgeschichte, 19(3), 28-59.

Ministry of Justice, State of Israel. (1992). The trial of Adolf Eichmann : record of proceedings in the District Court of Jerusalem. Vol. 2. Trust for the Publication of the Proceedings of the Eichmann Trial.

Vetter, A. K. (2019). "Schutz des Außen". In: Hermetische Architektur, 153-193, Brill

Wrobel, H. (1983). Die Anfechtung der Rassenmischehe: Diskriminierung und Entrechtung der Juden in den Jahren 1933 bis 1935. Kritische Justiz, 16(4), 349-374.

Yazarsız, : (1987) In memoriam, Middle Eastern Studies, 23(3) 399-399

Young, E.J. (1968). Gobineau und der Rassismus: Eine Kritik der anthropologischen Geschichtstheorie, Meisenheim, Hain Verlag.

(<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/21/germany-refuses-accept-binjamin-netanyahu-claim-adolf-hitler-holocaust>)

Yazarlar Hakkında

Mehmet Yılmazata

Tarih alanındaki lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi, doktora eğitimini ise yine tarih alanında İstanbul Üniversitesinde tamamlayıp, ikinci lisansını siyasal bilgiler alanında Freie Universitaet Berlin’de tamamlamıştır.

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve Birleşmiş Milletler teşkilatı nezdinde çeşitli birimlerinde görev yapmıştır. Sırbistan/Belgrad Eğitim Müşavirliğinde kurucu Eğitim Müşaviri olarak görev yapmıştır. Uzmanlık alanı Uluslararası İlişkiler, Balkanlar ve Avrupa Tarihidir.

Hasan Fidan

İstanbul Üniversitesinde lisans, Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Uluslararası İlişkiler bölümünde “Mısır Dış Politikasında Eksen Değişimi ve ABD hegemonyası” isimli tezi ile doktora eğitimini tamamladı. İlgi alanları ABD hegemonyası, Neogramşyan kuram, 20. YY Dünya Siyasi Tarihi, Mısır ve Türkiye iç ve dış politikasıdır.

Ortadoğu ve Afrika
Araştırmacıları Derneği

Association of Researchers
On the Middle East and Africa

جمعية دراسات الشرق الأوسط و أفريقيا